

۹۲ است سوم

اپیدمیولوژی و کنترل بیماریهای شلیج در ایران

تألیف:

دکتر فریدون عزیزی

دکتر حسین حاتمی

دکتر محسن جانقربانی

دانشگاه علوم پزشکی تهران

National Research Center

انتشارات خسروی با همکاری پژوهشکده علوم غدد درون ریز و متابولیسم،
دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

۱۳۸۹

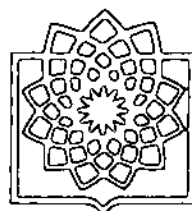
سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
وضعیت ویراست
مشخصات نشر

مشخصات ظاهری
شابک
یادداشت
موضوع

National Library and Archives of Iran

موضوع
شناسه افزوده
شناسه افزوده
شناسه افزوده

رده بندی کنگره
رده بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی

دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

عزیزی، فریدون، ۱۳۳۱ -

: اپیدمیولوژی و کنترل بیماریهای شایع در ایران/ مولفین: فریدون عزیزی، محسن جانفریانی، حسین حاتمی.

: ویراست ۲

: تهران: خسروی: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی، پژوهشکده علوم غدد درونریز و متابولیسم، ۱۳۸۹.

: ۹۳۴ ص: مصوب، جدول، نمودار.

: 978-600-5523-60-7

: کتابنامه.

: بیماریهای واگیر ایران:

: همه گیرشناسی

: جانفریانی، محسن، ۱۳۳۹

: حاتمی، حسین، ۱۳۳۱

: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی، پژوهشکده علوم

: غدد درونریز و متابولیسم

: ۱۳۸۹ ۹۴۴ الف/۷/ RA۶۵۰

: ۶۱۳/۲۰۹۵۵

: ۱۹۹۱۵۱۶

عنوان: اپیدمیولوژی و کنترل بیماریهای شایع در ایران

تألیف: دکتر فریدون عزیزی، دکتر محسن جانفریانی، دکتر حسین حاتمی و همکاران
ویراستاران ادبی: دکتر توحید عزیزی، دکتر مؤسسان آقا عباسلو

ناشر: انتشارات خسروی با همکاری پژوهشکده علوم غدد درونریز و متابولیسم،
دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

قطع: وزیری

ویرایش: سوم

نوبت چاپ: اول ۱۳۸۹

تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۲۳-۶۰-۷

قیمت: ۱۶۹۰۰ تومان

این کتاب با حمایت مالی پژوهشکده علوم غدد درونریز و متابولیسم چاپ شده است.

انتشارات خسروی:

خیابان انقلاب، بین خیابان وصال و قدس، کوچه اسکو، پلاک ۲۳، واحد ۵

تلفن: ۶۶۴۹۰۷۱۹-۶۶۴۹۰۷۲۰-۶۶۴۹۰۷۲۱-۶۶۴۹۱۰۲۹ فاکس: ۶۶۹۵۰۶۴۸

بسم الله الرحمن الرحيم

...الذی علم بالقلم علم الانسان ما لم يعلم

مقدمه

حمد و سپاس پروردگار متعال و پرورش دهنده انسان‌ها را که با روشن کردن قلوب هموطنان ما به نور توحید، ایمان، و ایترا، ما را از یوغ بندگی مستکبران رهانید و با رهنمودهای حکیمانه‌ی امام راحل (ره) این موقعیت را برای ملت عزیز ایران فراهم کرد که روی پای خود بایستد، و با اتکا به خویشتن در راه اعتلای علم، قطع وابستگی، و کسب استقلال واقعی تلاش نماید.

در گذشتمای نه چندان دور، آموزش پزشکی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی - درمانی کشور، به گونه‌ای بود که بیشتر تأکید بر تشخیص و درمان بیماری‌ها داشت و به همه‌گیری‌شناختی (اپیدمیولوژی) و تقابل یا (کنترل) بیماری‌ها التفات کمتری می‌شد. اگر چه با مطرح شدن پزشکی جامعه‌نگر و برگزاری کارگاه‌های روش تحقیق، ترجمه و تألیف کتاب‌های اپیدمیولوژی اهمیت و نقش آگاهی از همه‌گیری‌شناختی بیماری‌ها در شناخت و تقابل با آنها روشن‌تر گردید، هیچ یک از این برنامه‌ها نمی‌توانست تأثیر درسی به نام «اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های شایع در ایران» را داشته باشد. اهمیت فوق‌العاده‌ی این امر سبب شد که در طراحی برنامه‌های آموزشی دانشکده‌ی پزشکی در گروه پزشکی شورای عالی برنامه‌ریزی، این درس به عنوان یکی از دروس دورن بالینی در نظر گرفته شود. لیک تا آن زمان کتاب مناسبی که تمامی گفتارهای این درس را شامل شود منتشر نشده بود و بدین جهت در سال ۱۳۷۰ در گروه پزشکی تصمیم گرفته شد که با استمداد از استاذان دانشگاه‌ها، کتابی در این زمینه تدوین شود که به حمد خدای تمالی در سال ۱۳۷۲ به زیور طبع آراسته گردید.

اهمیت طبع این کتاب، حالی خود می‌نماید که کتبی از این دست، ویژگی‌های یک بیماری خاص را در یک منطقه‌ی اقلیمی یا کشور از سایر نواحی و کشورها متمایز می‌نماید و تنها محدود به علایم بالینی و یافته‌های آزمایشگاهی و دگرگونی‌های سیرم‌شناختی نیست، بل ویژگی‌های همه‌گیری‌شناختی آنهاست که از اقلیمی به اقلیم دیگر متفاوت است. این گونه است که نمی‌توان کتابی اینچنین را که در کشوری انتشار می‌یابد پاسخگوی نیازهای همه‌ی کشورهای جهان دانست یا ترجمانی از آن را مرجع دانشجویان اقلیمی دیگر - با همه‌گیری‌ها و تقابل‌های متفاوت - قرار دارد پس از گذشت هفت سال از طبع کتاب مذکور، انتشار ویراست دوم آن در سال ۱۳۷۹ با بازنگری‌های فراوان، افزودن گفتارهای جدید و استفاده از پژوهش‌های روزآمد، صورت پذیرفت و تا زمان انتشار این ویراست، بارها تجدید چاپ شد.

زمانی که سر فصل دروس توسط گروه پزشکی شورای عالی انقلاب فرهنگی تعیین شد، در گستره‌ی اپیدمیولوژی بیماری‌ها در ایران اطلاعات چندانکی که بر پژوهش علمی استوار باشد در دسترس نبود و بنا بر این سیاهه‌ی بیماری‌های شایع در ایران بر اساس اطلاعاتی بود که از افراد صاحب‌نظر و مجرب در امور بهداشتی به دست آمده بود ولی پس از گذشت ۱۸ سال، بررسی‌های پرشمار همه‌گیری‌شناختی در کشور در زمینه‌های مختلف بیماری‌های انجام شد. برنامه‌های کشوری متعددی توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تنظیم و اجرا گردید. راهنماها و توصیه‌نامه‌های فراوانی توسط انجمن‌های علمی پزشکی و وزارت متبوع منتشر شد، و با گذشت زمان و کنترل برخی از بیماری‌های شایع، دیگر بیماری‌ها و مشکل‌های بهداشتی - درمانی در اولویت قرار گرفته‌اند بنا بر این، مطلب چاپ سوم کتاب به طور کامل بازنگری شد و گفتارهای جدیدی به آن افزون گردید.

با گذشت دو دهه، اگر چه از اهمیت بیماری‌های عفونی کم نشده و این بیماری‌ها جهان متملن را همچون دوران‌های گذشته، جولانگاه خود قرار داده‌اند، توجه خاص به هشدارهای سازمان جهانی بهداشت، ضروری است و حاکی از آن است که:

- ۱ - سالانه ده میلیون کودک کمتر از ده ساله به علت ناتوانی‌های نظام سلامت بسیاری از کشورها تلف می‌شوند.
- ۲ - بیماری‌های قلبی - عروقی به عنوان شایع‌ترین علت مرگ در جهان مطرح هستند و بخش عمده‌ای از آنها با رعایت رژیم غذایی سالم، فعالیت‌های ورزشی منظم، و خودداری از استعمال دخانیات، قابل پیشگیری است.
- ۳ - افزایش امید به زندگی و به تبع آن پیر شدن جمعیت‌ها موجب افزایش میزان موارد سرطان و بیماری‌های قلبی شده است و این معضل در کشورهای در حال توسعه از اهمیت بیشتری برخوردار است.
- ۴ - سرطان ریه شایع‌ترین سرطان در جهان است و بسیاری از موارد آن ریشه در استعمال دخانیات دارد.
- ۵ - سالانه بیش از پانصهزار نفر از زنان باردار، قربانی عوارض قابل پیشگیری دوران بارداری می‌شوند.
- ۶ - معضلات روانی همانند افسردگی، جزو بیست علت اصلی ناتوانی در سطح جهان طبقه بندی می‌شوند و علیرغم اینکه حدود ۱۲۰ میلیون نفر دچار افسردگی هستند، فقط تعداد کمی از آنان از خدمات پزشکی برخوردار می‌شوند.
- ۷ - کاهش شنوایی و اختلالات بینایی و روانی به عنوان شایع‌ترین علل ناتوانی انسان‌ها در جهان امروزی مطرح هستند.

۸ - آسیب‌های ناشی از حوادث رانندگی رو به افزایش است و تخمین زده می‌شود از مقام دهم علل مرگ در سال ۲۰۰۴ به مقام پنجم در سال ۲۰۳۰ ارتقا یابد.

۹ - فقر تغذیه به عنوان حداقل ۲۰٪ عوامل زمینه‌ساز موارد مرگ در کودکان کمتر از پنج ساله شناخته می‌شود. در مجموع، آنچه کتاب «اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های شایع در ایران» را متمایز می‌کند همانا فراگیری آن در عنوان‌های بیماری‌های بومی ایران و نیز جامعیت آن در گردآوری تمامی پژوهش‌ها و یافته‌های هم‌گیری‌شناختی ایران - از گذشته‌ها تا به حال - می‌باشد. کتاب به دو دفتر «اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های غیرقابل انتقال» و «اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های قابل انتقال» تقسیم شد که علل نامگذاری آن‌ها در مقدمه هر دو دفتر مطرح شده است (گفتار ۱ و گفتار ۲۸). دفتر اول را آقای دکتر محسن جانقربانی و دفتر دوم را آقای دکتر حسین حاتمی ویراستاری نموده‌اند. کتاب شامل ۱۴ بخش و ۶۹ گفتار است و اگر چه هم اینک جناح و کلبی به نظر می‌رسد، بعید نیست اندک زمانی پس از حال، نیازمند عناوین دیگری گردد که از پژوهش‌های جدید به دست آمده باشد. علی‌رغم تلاش برای یک شکل شدن گفتارها، این امر به دلیل تعدد نویسندگان و اعتقاد هر یک از آنان به سبک نگارش خاص، به طور دلخواه، میسر نشد. با وجود این، سعی شده است در بیشتر گفتارها ابتدا مقدمه و معرفی بیماری، سپس اپیدمیولوژی و رویداد بیماری، و در پایان پیشگیری و کنترل آورده شود. یکنست کردن کتاب نه تنها از دیدگاه تأکید بر موضوع‌ها و ترتیب و توالی آنها، بلکه از دریچه‌ی نوع نگارش، نحوه‌ی سجاوندی، جمله‌بندی و به ویژه جایگزینی مترادف‌ها و معادل‌های فارسی کاری سخت و بغرنج بود - بیش از آنچه در ابتدا می‌نمود - که تا جای ممکن در به انجام رساندن آن سعی شد.

در ویراست قبلی کتاب واژه‌های جدیدی مانند «نوبیدی»، «بازپیدی»، و «ناپیدی» - که به تازگی به فرهنگ واژه‌های اپیدمیولوژی افزوده شده بودند - مورد بحث و بررسی قرار گرفتند و آثار مخرب پدیده‌ی جوی ال - نیو بر شرایط اقلیمی نقاط مختلف جهان و به تبع آن بر روند سلامت و بیماری، مورد توجه قرار گرفت. در ویراست جدید کتاب، با توجه به تغییرهایی که در مباحث گفته شده پیش آمده است و همچنین رویداد سونامی در نقاطی از جهان، تمامی مطالب بار دیگر بازنویسی و در گفتارهای جدید ۳۹ و ۶۹ تحت عناوین «اصول و مبانی نوبیدی و بازپیدی بیماری‌ها» و «مبانی اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های عفونی در بلایا» به رشته‌ی تحریر در آمد.

متأسفانه گفتارهایی از کتاب، به علت‌های گوناگون، برای نشر در این ویراست آماده نشد. همانند «اپیدمیولوژی کم‌کاری مادرزادی تیروئید»، «اپیدمیولوژی لقوم و لوسمی»، «اپیدمیولوژی اعتیاد در ایران»، «اپیدمیولوژی حوادث و سوانح»، «سیمای مرگ در ایران»، «تب روماتیسمی و روماتیسم قلبی»، «لیشمانیوزها» و «اپیدمیولوژی عفونت‌های بیمارستانی در ایران» که انشا الله در ویراست‌های آتی و با همکاری استادان مربوط به هر مبحث به کتاب افزوده خواهد شد.

دیگر نکته‌ای که باید به آن اشاره شود، این است که اگر در گفتارهای مختلف کتاب به جای بازتاب وضعیت کشوری بیماری‌ها، به ذکر مطالعه‌های موردی و موضعی پرداخته یا تنها به مطالعه‌های مهم در دیگر کشورها بسنده شده است، از سر ناچاری و به منظور رفع نیاز فملی است، بر واضح است که در بسیاری از موضوع‌ها، نیازمند پژوهش‌های علمی کشوری و سیاست‌گذاری‌های حوزه‌ی معاونت پژوهشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، در سوق دادن پژوهش‌های پراکنده به سمت فعالیت‌های پژوهشی استانی و بلکه کشوری و منطقه‌ای، هستیم تا به اطلاعات گرانمایه و جامعی در باره‌ی بیماری‌های مهم دست یابیم؛ و این نه کاری است که تنها از دست مؤلفان این کتاب برآید، که طالب همتی است همگانی.

سال گذشته متأسفانه یکی از نویسندگان کتاب، استاد دکتر سیداحمد سیادت‌ی بدرود حیات گفت. روانشاد دکتر سیادت‌ی در زمینه‌ی بیماری‌های کودکان و به ویژه بیماری‌های عفونی کودکان و مبادله‌ی اطلاعات علمی در کنفرانس‌های بین‌المللی و منطقه‌ای فعالیت چشمگیری داشت. از درگاه ایزد منان علو درجات برای آن مرحوم مسالت می‌نمایم.

مؤلفان از تلاش‌ها و زحمات آقای دکتر توحید عزیزی و خانم دکتر مرزگان آقاعباسلو که در امر ویراستاری ادبی و تصحیح کتاب کوشش شایان داشته‌اند، سپاسگزاری می‌کنند.

ضمن تشکر از تمامی اساتیدی که در تهیه‌ی این کتاب همکاری صمیمانه داشته‌اند یا در ویرایش کتاب مؤلفان را یاری داده‌اند، از خوانندگان گرامی درخواست می‌شود کاستی‌ها را با دیده‌ی اغماض بنگرند، انتقادهای و نظرات خود را در اختیار نگارندگان قرار دهند، و با بهره‌گیری از اطلاعات کسب شده، برای رفع آلام و بهبود بیماری‌های بندگان مستحق پروردگار تلاش نمایند. عنایات الهی شامل حال همگان باد.

رَبَّنَا نَقِلْ مِنَّا إِنَّكَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ وَ ثَبِّ عَلَيْنَا إِنَّكَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

دکتر فریدون عزیزی

دکتر حسین حاتمی

دکتر محسن جانقربانی

فهرست مطالب

دفتر اول: اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های غیرقابل انتقال		
۱۱	دکتر فریدون عزیزی، دکتر علی صادقی حسن‌آبادی	مقدمه‌ای بر اپیدمیولوژی بیماری‌های غیرقابل انتقال
۲۱	بیماری‌های قلبی - عروقی	
۲۲	دکتر رزیتا جلالیان، دکتر مجید ملکی	آترواسکلروز عروق قلبی
۴۰	دکتر مجید ملکی، دکتر رزیتا جلالیان	آترواسکلروز عروق مغز
۵۲	دکتر فریدون نوحی، دکتر حسینی علی بصیری	پرفشاری خون
۶۳	بیماری‌های غدد درون‌ریز	
۶۴	دکتر فریدون عزیزی	دیابت
۸۵	دکتر پروین میرمیران، دکتر فریدون عزیزی	چاقی
۹۷	دکتر فریدون عزیزی	افزایش چربی‌های خون
۱۱۰	دکتر باقر لاریجانی، دکتر حمیدرضا آقایی میدی	استئوپروز
۱۲۵	دکتر فریدون عزیزی	اختلال‌های ناشی از کمبود ید
۱۴۱	بیماری‌های دستگاه گوارش	
۱۴۲	دکتر محمدرضا زالی، دکتر داریوش میرستاری	زخم‌های پپتیک
۱۶۰	دکتر محمدرضا زالی	بیماری‌های التهابی روده
۱۷۲	دکتر رضا ملک‌زاده، دکتر رامین شاکری	بیماری سلیاک
۱۸۳	بیماری‌های دستگاه عصبی	
۱۸۶	دکتر محسن جانقربانی	بیماری آلزایمر
۱۹۱	دکتر محسن جانقربانی	بیماری پارکینسون
۱۹۵	دکتر محسن جانقربانی	اسکلروز منتشر
۲۰۵	دکتر محسن جانقربانی	صرع
۲۱۰	دکتر محسن جانقربانی	میگرن و سایر انواع سردرد
۲۱۹	سرطان‌ها	
۲۲۰	دکتر علیرضا موسوی جراحی، دکتر محمدعلی محقق	عوامل بیولوژیک سرطان‌ها

۲۲۷	دکتر محسن جانقربانی	سرطان ریه	گفتار ۱۹
۲۳۹	دکتر محسن جانقربانی، دکتر مرتضی صلاصی	سرطان پستان	گفتار ۲۰
۲۵۴	دکتر رضا ملک‌زاده، دکتر آینا ریاحی	سرطان مری	گفتار ۲۱
۲۶۴	دکتر رضا ملک‌زاده، دکتر آینا ریاحی	سرطان معده	گفتار ۲۲
۲۶۹	دکتر محسن جانقربانی	سرطان کولون و رکتوم	گفتار ۲۳
۲۷۷	دکتر ناصر سیمفروش، دکتر احمد جواهر فروش‌زاده	سرطان پروستات	گفتار ۲۴
۲۸۲	دکتر ناصر شخص‌سلیم	سرطان مثانه	گفتار ۲۵
۲۹۰	دکتر یحیی دولتی، دکتر علیرضا خاتمی	سرطان پوست	گفتار ۲۶
۲۹۸	دکتر محسن جانقربانی	سرطان دهانه‌ی رحم	گفتار ۲۷
۳۰۹	بیماری‌های روانی		بخش ۷۱
۳۱۰	دکتر احمدعلی نوربالا	اختلال افسردگی	گفتار ۲۸
۳۲۵	دکتر احمدعلی نوربالا	دیگر اختلال‌های روانی	گفتار ۲۹
۳۴۱	بیماری‌های دیگر		بخش ۷۱
۳۴۲	دکتر محمدرضا مسجدی	اسم	گفتار ۳۰
۳۶۳	دکتر فرخ حبیب‌زاده، دکتر محبوبه یداللهی، دکتر منصور حق‌شناس	تالاسمی	گفتار ۳۱
۳۷۱	دکتر محبوبه یداللهی، دکتر فرخ حبیب‌زاده، دکتر منصور حق‌شناس	فقر آهن و کم‌خونی فقر آهن	گفتار ۳۲
۳۷۷	دکتر ناصر کلانتری، مینا اسماعیلی، دکتر عصمت ناصری	سوء تغذیه در کودکان زیر ۵ سال	گفتار ۳۳
۴۰۲	دکتر عباس بصیری، دکتر فرامرز محمدعلی‌بیگی	سنگ‌های دستگاه ادراری	گفتار ۳۴
۴۰۸	دکتر شاهرخ قیصری	پوسیدگی دندان	گفتار ۳۵
۴۲۰	دکتر سعید دستگیری	ناهنجاری‌های مادرزادی	گفتار ۳۶
۴۲۶	دکتر فریدون عزیزی، دکتر محمد قاسمی برومند، دکتر پرویز طوسی، دکتر رضا محمود ریاطی	عوارض طبی سلاح‌های شیمیایی	گفتار ۳۷

دفتر دوم: اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های قابل انتقال

۴۴۲	دکتر حسین حاتمی	مقدمه‌ای بر اپیدمیولوژی بیماری‌های قابل انتقال	گفتار ۳۸
۴۸۷	دکتر حسین حاتمی	اصول و مبانی نوپدید و بازپدید بیماری‌ها	گفتار ۳۹
۵۰۷	عفونت‌های دستگاه گوارشی		بخش VIII
۵۰۸	دکتر هوشنگ ساغری	عفونت‌های سالمونلایی	گفتار ۴۰
۵۱۹	دکتر سید منصور رضوی، دکتر حسین حاتمی	شیگلوز	گفتار ۴۱
۵۲۸	دکتر حسین حاتمی	ژیاردیوز	گفتار ۴۲
۵۳۴	دکتر حسین حاتمی	امیبیاز	گفتار ۴۳
۵۴۱	دکتر محمدرضا نظری‌پویا	بیماری‌های حاصل از کرم‌ها	گفتار ۴۴
۵۶۲	دکتر محمدعلی حیدرنیا	توکسوپلاسموز	گفتار ۴۵
۵۶۸	دکتر حسین حاتمی، دکتر علی‌اصغر حاج‌سیدجوادی	کلرا (وبا)	گفتار ۴۶
۵۹۹	عفونت‌های دستگاه تنفسی		بخش IX
۶۰۰	دکتر سید احمد سیادت، فرح صابونی	عفونت‌های استرپتوککی ناشی از گروه A	گفتار ۴۷
۶۰۸	دکتر حسین حاتمی	عفونت‌های مننگوککی	گفتار ۴۸
۶۱۸	دکتر طلعت مختاری‌آزاد، دکتر فرهاد رضایی‌خلاری	آنفلوانزا	گفتار ۴۹
۶۴۱	بیماری‌های دارای ناقل یا مخزن		بخش X
۶۴۲	دکتر منصور معتبر	مالاریا	گفتار ۵۰
۶۶۵	دکتر علی‌اصغر کلاهی	تب مالت	گفتار ۵۱
۶۷۳	دکتر احمد فیاض	هاری	گفتار ۵۲
۶۹۱	بیماری‌های مقاربتی		بخش XI
۶۹۲	دکتر حسین حاتمی	مقدمه‌ای بر اپیدمیولوژی بیماری‌های مقاربتی	گفتار ۵۳
۶۹۷	دکتر حسین حاتمی، دکتر ناصر سیمفروش	سفیلیس	گفتار ۵۴
۷۰۵	دکتر حسین حاتمی، دکتر علی رازی	سوزاک	گفتار ۵۵
۷۱۱	دکتر حسین حاتمی	عفونت‌های ناشی از ویروس هرپس سیمپلکس	گفتار ۵۶

۷۱۶	دکتر حسین حاتمی	دیگر بیماری‌های مقاربتی	گفتار ۵۷
۷۲۲	دکتر حسین حاتمی	ایبز	گفتار ۵۸
۷۵۳	بیماری‌های مزمن		بخش XII
۷۵۴	دکتر علی اکبر ولایتی	سل	گفتار ۵۹
۷۶۷	دکتر حسین حاتمی، دکتر مهتیدناصعی، دکتر یحیی دوانی	جذام	گفتار ۶۰
۷۷۹	بیماری‌های قابل پیشگیری به وسیله واکسن		بخش XIII
۷۸۰	دکتر حسین حاتمی، دکتر سید منصور رضوی	دیفتری	گفتار ۶۱
۷۹۳	دکتر حسین حاتمی، دکتر سید منصور رضوی	کزاز	گفتار ۶۲
۸۰۷	دکتر حسین حاتمی، دکتر شمس وزیریان	سیاه سرفه	گفتار ۶۳
۸۱۶	دکتر حسین حاتمی، دکتر سید منصور رضوی	اوریون	گفتار ۶۴
۸۲۳	دکتر حسین حاتمی	سرخک	گفتار ۶۵
۸۳۳	دکتر سید منصور رضوی، دکتر حسین حاتمی	سرخجه	گفتار ۶۶
۸۴۱	دکتر حمیده طباطبایی، دکتر رخشنده ناطق	فلج کودکان	گفتار ۶۷
۸۵۱	دیگر بیماری‌های عفونی		بخش XIV
۸۵۲	دکتر رضا ملک‌زاده	هیاتیت‌های ویروسی	گفتار ۶۸
۸۸۷	دکتر حسین حاتمی	مبانی اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های عفونی در بلایا	گفتار ۶۹
۸۹۹		نمایه	